

مبانی روان‌شناختی

اختلالات روانی - حرکتی

و

رویکردهای نوین درمانگری

تألیف

دکتر مونا دلوریان
متخصص روان‌شناسی کودکان استثنایی

دکتر غلامعلی افروز
استاد ممتاز دانشگاه تهران

شماره مسلسل ۹۴۰۲

شماره انتشار ۳۹۱۱

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	: افروز، غلامعلی، ۱۳۲۹-
عنوان و نام پدیدآور	: میبانی روان‌شناختی اختلالات روانی - حرکتی و رویکردهای نوین درمانگری / غلامعلی افروز، مونا دلاوریان.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۰ ص.
فروست	: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۹۱۱.
شابک	: 978-964-03-7145-9
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اختلالات روانی و حرکتی در کودکان
موضوع	: اختلالات روانی و حرکتی در کودکان -- درمان
موضوع	: اختلالات روانی و حرکتی در کودکان -- بیماران -- توانبخشی
شناسه افزوده	: دلاوریان، مونا، ۱۳۵۶-
شناسه افزوده	: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات
رده‌بندی کنگره	: RJ۵۰۶/الف۲۷ ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی	: ۶۷۸/۹۲۸۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۱۹۶۰۱

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

عنوان: میبانی روان‌شناختی اختلالات روانی - حرکتی و رویکردهای نوین درمانگری
 تألیف: دکتر غلامعلی افروز - دکتر مونا دلاوریان
 ویرایش ادبی: فاطمه جهانگیری
 نوبت چاپ: اول
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
 شمارگان: ۱۰۰ نسخه
 ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

بها: ۱۴۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>
 پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست

مقدمه	ذ
فصل اول - کنش‌های ذهنی و مهارت‌های حرکتی	۱
تعریف	۱
فصل دوم - لکنت زبان در کودکان و بزرگسالان	۳
علائم و نشانه‌ها	۳
شیوع	۴
انواع لکنت زبان	۴
مراحل مختلف لکنت زبان	۵
سبب‌شناسی لکنت زبان	۶
یافته‌های جدید در خصوص علت لکنت زبان	۷
خانواده و کودکان لکنتی	۷
تشخیص	۸
درمان	۹
روش‌های گفتاری یا تلفظی	۹
روش دوجانبه یا مکمل یا روش تفکر و تلفظ	۹
روش‌های روان‌درمانگری	۱۰
روش دارودرمانگری	۱۰
رفتاردرمانگری	۱۰
روش خوددرمانگری	۱۰
درمان‌های نوین برای اختلال لکنت زبان	۱۳
ابداع پروتز توسط محققان دانشگاه می‌سی‌سی‌پی	۱۳
برنامه‌های کاربری برای تلفن‌های هوشمند	۱۳
پیش‌آگهی	۱۴

فصل سوم - شب‌ادراری و روش‌های درمان مؤثر ۱۵

تعریف.....	۱۵
شیوع.....	۱۶
تشخیص.....	۱۶
سبب‌شناسی.....	۱۸
عوامل‌های مادرزادی.....	۱۸
عوامل محیطی.....	۱۸
عوامل روان‌شناختی.....	۱۸
عوامل تربیتی.....	۱۹
درمان.....	۲۱
۱. دارودرمانگری.....	۲۲
۲. رژیم‌درمانگری.....	۲۲
۳. روان‌درمانگری.....	۲۲
۴. آموزش کنترل مثانه.....	۲۳
۵. فرایندهای بیدار کردن.....	۲۴
۶. مشاوره.....	۲۴
۷. رویکرد مشابه درمانگری (هومیوپاتی) یاناتوانی در کنترل ارادی شبانه‌ادرار (تجربه بالینی دکتر افروز).....	۲۵
آموزش آداب توالت رفتن.....	۲۷
پیش‌آگهی.....	۳۱

فصل چهارم - اختلال تیک ۳۳

طبقه‌بندی.....	۳۳
*معیارهای تشخیص اختلال تیک حرکتی مزمن.....	۳۵
علائم و نشانه‌های اختلال تیک.....	۳۶
شیوع.....	۴۰
روند سیر اختلال تیک.....	۴۰
علل پدیدآیی تیک.....	۴۱
۱. زمینه‌های ژنتیکی.....	۴۱
۲. ریشه‌های زیستی - روانی.....	۴۲
۳. آمادگی‌های مزاجی و نقص عضو.....	۴۲
۴. محرومیت از محبت مادری.....	۴۲
۵. تجربه‌های ناخوشایند روان‌شناختی در دوران کودکی.....	۴۲

۴۳.....	۶. الگوهای آسیب‌زای خانوادگی.....
۴۳.....	۷. آسیب‌های اجتماعی.....
۴۳.....	۸. رشد نامناسب «من» و ساختار «من».....
۴۴.....	تشخیص افتراقی تیک از وسواس فکری-عملی.....
۴۴.....	درمان.....
۴۴.....	درمان تیک.....

فصل پنجم - اختلال تورت (توره) ۴۹

۴۹.....	تعریف اختلال تورت.....
۴۹.....	علائم و نشانه‌های اختلال تورت.....
۵۰.....	زمان بروز اختلال تورت.....
۵۰.....	شیوع اختلال تورت.....
۵۱.....	معیارهای تشخیص اختلال تورت.....
۵۱.....	علل پدیدآیی اختلال تورت.....
۵۱.....	تشخیص افتراقی اختلال تورت از اختلالات مشابه.....
۵۳.....	درمان تورت.....
۵۴.....	درمان نوین برای اختلال تورت.....

فصل ششم - اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی و بی‌قراری ۵۵

۵۵.....	تعریف ناآرامی و بی‌قراری.....
۵۶.....	شیوع نقص توجه-بیش‌فعالی.....
۵۷.....	ویژگی‌های زیستی، شناختی و عاطفی کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی.....
۵۹.....	ویژگی‌های کودکان ناآرام و بی‌قرار.....
۶۰.....	تشخیص اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی.....
۶۰.....	نشانه‌های بی‌توجهی:.....
۶۲.....	تشخیص افتراقی میان کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی و بی‌قراری.....
۶۴.....	علت‌شناسی اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی و بی‌قراری.....
۶۶.....	مداخلات برای کودکان بانقص توجه-بیش‌فعالی.....
۶۶.....	روش‌های درمانگری رایج.....
۷۰.....	نکات مهم.....
۷۱.....	روش‌های درمانگری نوین.....

۷۱..... پیش‌آگهی

فصل هفتم - اختلال هماهنگی تحولی یا دیس‌پراکسیا (خام حرکتی) ۷۲

۷۳..... علائم و نشانه‌ها

۷۷..... تشخیص

۷۸..... شیوع

۷۸..... سبب‌شناسی

۷۹..... پیشگیری

۸۰..... درمان

۸۰..... استفاده از راهنمای دیداری برای آموزش

۸۱..... استفاده از راهنمای دستی برای آموزش

۸۱..... استفاده از راهنمای کلامی برای آموزش

۸۱..... استفاده از آموزش چندحسی برای آموزش

۸۱..... استفاده از تمرین ذهنی برای آموزش

۸۱..... استفاده از یادگیری کل در مقابل یادگیری جز

۸۱..... استفاده از آموزش توازن برای آموزش

۸۲..... پیروی از دستورها برای آموزش

۸۲..... پیش‌آگهی

فصل هشتم - فلج مغزی و اختلالات ادراکی - حرکتی ۸۳

۸۳..... شیوع فلج مغزی

۸۴..... طبقه‌بندی فلج مغزی

۸۵..... برخی علائم و مشکلات فیزیولوژیک و حرکتی

۸۶..... علل پدیدآیی فلج مغزی

۸۷..... شرایط هنگام تولد

۸۷..... عوامل پس از تولد

۸۷..... اختلالات همراه با فلج مغزی

۸۹..... تشخیص فلج مغزی

۸۹..... مداخلات مورد نیاز برای کودکان با فلج مغزی

۹۰-۲ ..... روش‌های مختلف درمانی (سادوک و همکاران، ۲۰۱۴)

۹۴..... روش‌های پیشگیری از بروز فلج مغزی

۹۴..... رویکردهای درمانگری حسی - حرکتی

روش‌های درمانی رایج ۹۷

پیش‌آگهی (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳) ۹۹

همراهی تیزهوشی با فلج مغزی (جاین، ۲۰۱۶) ۱۰۰

سازمان‌ها و انجمن‌های مرتبط با فلج مغزی ۱۰۰

فصل نهم - صرع در کودکان و مدیریت غیردارویی ۱۰۳

علائم و نشانه‌ها ۱۰۴

حملات ۱۰۴

سلامت روانی-اجتماعی ۱۰۶

علل ۱۰۶

علل پدیدآیی صرع ۱۰۶

مؤلفه‌های مادرزادی ۱۰۷

عارضه ثانویه بیماری‌های دیگر ۱۰۷

عوامل پیش از زایمان ۱۰۷

ضربه‌های مغزی ۱۰۸

آسیب‌های زیستی و علل عفونی ۱۰۸

سکته مغزی ۱۰۸

داروها و حشره‌کش‌ها ۱۰۹

صرع حساس به نور ۱۰۹

نشانه‌ها ۱۰۹

طبقه‌بندی ۱۱۰

▪ صرع کوچک ۱۱۰

▪ صرع بزرگ ۱۱۰

▪ صرع کانونی ۱۱۰

▪ صرع لوب گیجگاهی ۱۱۱

تشخیص ۱۱۱

تست‌های آزمایشگاهی ۱۱۱

فعالیت الکتریکی مغز ۱۱۱

تصویربرداری ۱۱۲

استفاده از فناوری نوین در تشخیص حملات صرع ۱۱۲

تشخیص افتراقی ۱۱۳

پیشگیری ۱۱۴

۱۱۴.....	روش‌های کنترل صرع
۱۱۵.....	کمک‌های اولیه
۱۱۵.....	درمان با داروی ضد تشنج
۱۱۶.....	جراحی
۱۱۶.....	کنترل غیردارویی صرع
۱۱۷.....	مصرف امگا ۳
۱۱۷.....	درمان جدید اختلال صرع در ایران
۱۱۸.....	درمان با استفاده از ایمپلنت ابریسمی
۱۱۸.....	درمان‌های فرعی
۱۱۸.....	سربند (هدبند) الکتریکی برای درمان صرع
۱۱۹.....	پیش‌آگهی
۱۲۱.....	منابع

فهرست جدول‌ها

۳۸.....	جدول ۱-۴ مثال‌هایی از انواع تیک
---------	---------------------------------

فهرست شکل‌ها

۲۱.....	شکل ۱-۳ چرخه معیوب تنش و ناتوانی در کنترل ارادی شبانه ادرار
---------	---

مقدمه

اختلالات روانی - حرکتی، به‌ویژه در دوران کودکی از متداول‌ترین و شایع‌ترین اختلالات رفتاری است. درصد شایان توجهی از مراجعه‌کنندگان به روان‌شناسان و مشاوران در همه کشورهای والدینی هستند که کودکانشان به‌گونه‌ای دچار یکی از مصادیق اختلالات روانی- حرکتی مانند لکنت زبان، شب‌ادراری یا عدم کنترل ادرار، بی‌قراری، بیش‌فعالی، خام حرکتی، تیک‌های عصبی یا یکی از انواع صرع هستند.

بی‌تردید، تشخیص به‌هنگام و دقیق اختلالات روانی- حرکتی و توصیه‌های درمانی مؤثر و مفید و خانواده‌محور توسط روان‌شناسان مجرب و توانا، کمک شایانی به والدین کودکان مبتلا خواهد کرد.

هدف اصلی از تدوین و تقدیم این اثر، آشنا کردن هرچه بیشتر دانشجویان، دانش‌پژوهان، روان‌شناسان، مشاوران و والدین علاقه‌مند به علل پدیدآیی، روش‌های تشخیص و درمان شایع‌ترین اختلالات روانی- حرکتی در کودکان و نوجوانان است. در این کتاب سعی شده به ساده‌ترین زبان ممکن، مهم‌ترین و در عین حال ضروری‌ترین مطالب علمی و پژوهش‌محور در قلمرو اختلالات روانی- حرکتی ارائه شود. امید است مطالعه این اثر برای همه دانش‌پژوهان، دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره، علاقه‌مندان به مباحث روان‌شناسی، روان‌شناسان و مشاوران حرفه‌ای مفید و مؤثر واقع شود.

پیشاپیش نظرهای ارزشمند و نکته‌های عالمانه و محققانه همکاران بزرگوار و خوانندگان تیزبین را ارج می‌نهمیم و خود را برای رفع کاستی‌های این اثر متعهد می‌دانیم. از همه عزیزانی که ما را در آماده‌سازی این اثر یاری کردند، به‌ویژه سرکارخانم نوروزآذر و همکاران متعهد انتشارات دانشگاه تهران سپاسگزاریم.

از خالق مهربان سلامت و توفیقات روزافزون همه پژوهشگران صدیق و خادمان عرصه‌های علم و فرهنگ را مسألت داریم.

دکتر غلامعلی افروز

استاد ممتاز دانشگاه تهران